

dizilerden sonra türk romanları da araplara ulaştı

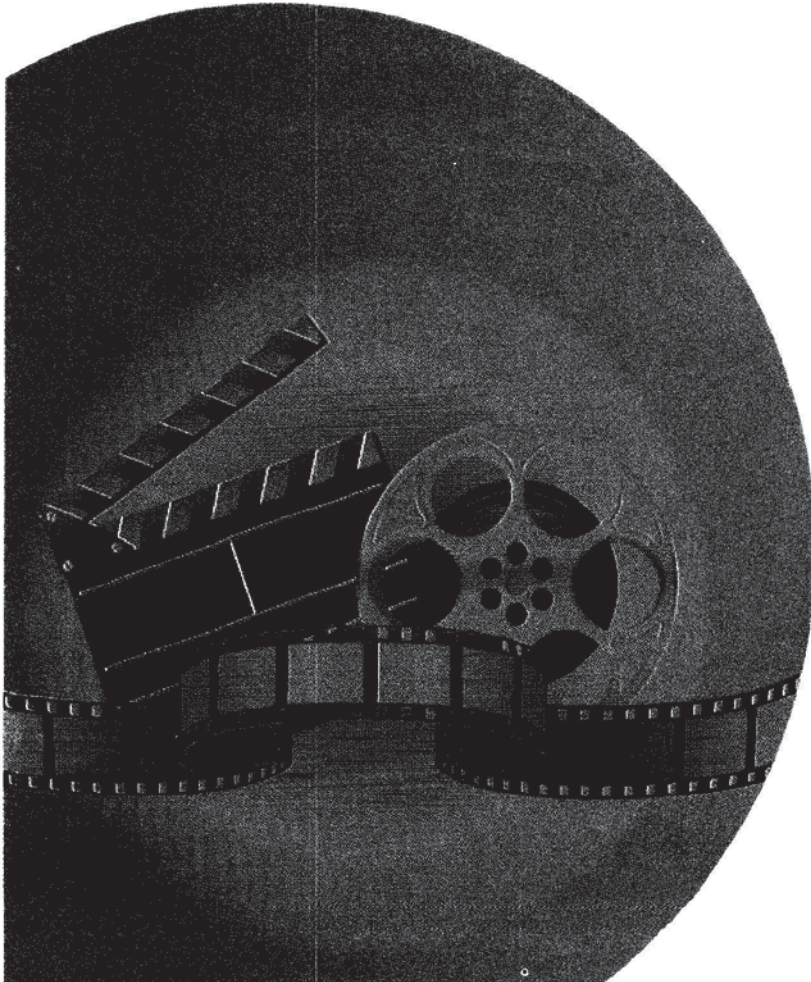
önümüzdeki aylarda
hangi yazarı okuyacaksınız?

Suad Carus¹

Çev. Arş. Gör., MURAT ÖZCAN

Sadece Suriye'deki "Kudmus" Yayınevi'nin gündeminde ondan fazla Türk Edebiyatı eseri var. Diğer Suriyeli yayınevlerinin gündemini de önümüzdeki aylarda Türkçeden çevrilecek birçok eser meşgul ediyor. Türk Kültür ve Turizm Bakanlığı, toplumun tanıtımının en iyi sanat ve edebiyatla yapıldığının bilincinde, dolayısıyla bakanlık çeviri işini destekliyor, maddi yardım yapıyor ve yayınevlerinin arkasında duruyor. Neticede komşusu Suriye, Türk edebiyatçılarının dışarıya açıldıkları bir kapı haline geldi. Çevrilen roman ve hikâyeleri oradan da bütün Arap dünyasına yayılıyor. Yaptığımız aşağıdaki inceleme, önümüzdeki aylarda ve yıllarda ne tür bir edebiyat okuyacağımıza açıklık getiriyor.

Çevirmenlerin sayısı bakımından bu alandaki en aktif Arap ülkelerinden biri olan Suriye'deki çeviri hareketini takip eden birinin, Türk edebiyatından yapılan çeviri faaliyetinin gelişimi mutlaka dikkatini çekecektir. Daha önce yapılan çevirilerin çoğu, edebiyatçı Aziz Nesin'in eserlerinde olduğu gibi mizahî edebiyatı içerirken, bu arada Suriye toplumunda çok popüler hale gelen Şair Nazım Hikmet, Yaşar

Kemal ve Orhan Pamuk gibi ünlü edebiyatçıların eserlerini de gözden kaçırmayalım. Türk edebiyatından yapılan çevirilerle birlikte gelecekte büyük etkisi olacak yeni bir neslin doğduğuna şahit olmaya başladık. Suriye'nin komşu Türkiye ile olan coğrafi konumu ve 400 yıldan fazla ortak tarihinin bulunması, Türk edebiyatının kolaylıkla Arapçalaştırılmasını sağlamaktadır. Suriyeli çevirmenlerin çoğunun Türkiye sınırına yakın kuzey bölgelerde Arap uydularının yaygınlaşmasından önce karasal Türk kanallarını izleyerek ve ailesinden Türkçe öğrenerek yetişmiş kişilerden olmaları da ayrı bir önem arz ediyor. Bu çevirmenlerden eğitimini İstanbul'da tamamlamış; dili akıcı bir biçimde konuşan ve Türk edebiyatıyla yakından ilgilenen çevirmen Bekir Sıdkı, Türkçe hakkında: "Yapılan çeviriler üst düzey sanatsal seviyesi olan eserlerdir." diyor ve "Araplar yakın ilişkilerine rağmen hala Türk edebiyatını bilmiyorlar." diye dikkat çekiyor. Türk yazarlardan birine ait bir eser okuduğu zaman bu edebiyata hala yabancı olduğunu belirtiyor. Aynı zamanda Sıdkı, Arapçaya dublaj edilmiş Türk dizilerinin Arap toplumunda yaptığı etkiye de işaret etmeyi ihmal etmiyor. Zira bu diziler Arap toplumuna, benzer gelenek ve göreneklere olan ve aynı çevrede yaşayan kendilerine benzeyen bir komşuları olduğunu keşfettirdi.

Son üç yılda Türkiye ile olan ilişkilerini iyileştiren Suriye, onun Arap dünyasına uzanan gerçek bir kapısı haline geldi, bu da siyaset ve ekonomi sayesinde değil, hayranlık uyandıran Türk dramasının ithal edilmesi neticesinde gerçekleşti. Roman, hikaye, şiir ve akademik çalışmalar gibi edebiyat çevirisi işi bu yolda çok zayıf bir şekilde ilerliyor. Çünkü Türk edebiyatı ve Arap edebiyatı arasındaki iletişim henüz yeni sayılır. Başlangıçta, üçüncü bir dil aracılığıyla yapılan daha önceki zayıf çeviriler yüzünden iletişimde zorluklar gördük. Ancak Suriyeli, Iraklı ve diğer çevirmenler Türkçeden direkt olarak çevirmenin ve çevrilmiş kitap sayısının artırılması gerektiğinin farkına vardılar.

Türkçeden yapılan çevirilerin açılışını beklenilenden erken bir şekilde Fadıl Cetker, Orhan Pamuk'a ait "Cevdet Bey ve Oğulları" adlı roman ile yaptı. Eser Kültür Bakanlığı tarafından yayınlandı ve bunu Aziz Nesin'den bazı hikâyeler takip etti. Ancak son beş yılın şahit olduğu en büyük dalga Arap dünyasında tanınmayan yazarlarla gerçekleşti. Nobel ödü-

lünü kazanmadan önce Orhan Pamuk'tan çevirdiği ilk romanın tekrar tercüme edilmesi ve diğer çalışmalarını çevirip Arap okuyucusuna sunmasında çevirmen Abdülkadir Abdelli'nin büyük katkısı vardı. Öte yandan Abdelli, Orhan Kemal ve Aziz Nesin dışında mizah yazarı olarak tanınan Muzaffer İzgü, Vedat Saygılı, Haldun Taner, Tahsin Yücel gibi çağdaş Türk edebiyatının tanınmış yazarlarından çeviriler yaptı. Meda, Fuslat, Ninva ve Kudmus gibi Türk edebiyatıyla ilgilenen birkaç yayınevinden eserler yayımlayan Faruk Mustafa, Bekir Sıtkı, Cemal Durmuş gibi başka çevirmenler de bu iş için çalıştılar.

Suriyeli çevirmenlerin çoğunun Türkiye sınırına yakın kuzey bölgelerde Arap uydularının yaygınlaşmasından önce karasal Türk kanallarını izleyerek ve ailesinden Türkçe öğrenerek yetişmiş kişilerden olmaları da ayrı bir önem arz ediyor.

Türklerin daha önce yakındıkları esas konu, çevirmenlerin çoğunun Nazım Hikmet ve Yaşar Kemal gibi sol görüşlü edebiyatçılarla ilgilenmeleriydi. Bu da çeviri işinin hala kişisel zevke göre yapıldığının göstergesidir. Çevrilecek kitabın seçimi de genellikle çevirmenin mizacına ve pazarı göz önünde bulundurmasına bağlıdır. Buna karşın Türk tarafı ve Şam'daki Arap Yazarlar Birliği arasında 2003'ten beri Arapçadan Türkçeye, Türkçeden Arapçaya çeviri anlaşması bulunuyor. Ancak bu anlaşma şu ana dek beklenildiği kadar meyve vermedi. Türkiye Yazarlar Sendikası Antakya Temsilcisi ve Türk edebiyatçı Mehmet Karasu geçen yaz Şam'da Türk edebiyatçıları Arap edebiyatçıları arasındaki ilişkiler hakkında yaptığı konuşmada bu konuya değindi. Karasu, Suriye ile Türkiye arasında her aşamada daha büyük açılımlara istinat edilmesi ve daha aktif olunması umuduyla, yapılan anlaşmanın beş yıllığına yenilendiğini söyledi.

Resmî anlaşma meyvesini vermemesine rağmen, son üç yılda gerçekleşen siyasî ve ekonomik açılımın ve Türk Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın Türkçe eserlerin, içerisinde Arapçanın da bulunduğu diğer dillere çevrilmesi için sağladığı finansal destek çeviriye verilen önemin artmasında büyük pay sahibi ol-

du. Bir Türk yazara ait, çevrilmiş ve basıma hazır bir eserin bulunması durumunda TEDA Projesi basma ve yayınlama masraflarını karşılamayı hedefliyor. Bu da adı geçen Türk yazarları ve eserleri arasında yaptıkları seçimleri artırmaları ve çevirilerini hızlandırmaları için Suriyeli yayınevlerini ve çevirmenleri teşvik ediyor. Türk yazarların temsilcileri bu hususta aktif bir biçimde çalışıyorlar ve geniş bir ilişki ağıyla Türk kitaplarının promosyon işlerini yürütüyorlar. Böylece Türkiye'nin dışında tanınmayan yazarlardan ve eserlerden birçoğunun tanınmasını sağlıyorlar. Bu da çevirmenin büyük bir açığını kapatıyor. Özellikle de kadın yazarların eserlerini ve geçtiğimiz uzun yıllar boyunca Arap çeviri pazarını etkilemiş olan birçok bariz önemli ismi barındıran sol görüşlü yazarların dışında başka siyasî görüşlere sahip yazarların eserlerini de tanıtmaya fırsatı veriyorlar.

Son üç yılda Türkiye ile olan ilişkilerini iyileştiren Suriye, onun Arap dünyasına uzanan gerçek bir kapısı haline geldi, bu da siyaset ve ekonomi sayesinde değil, hayranlık uyandıran Türk dramasının ithal edilmesi neticesinde gerçekleşti.

Bu hususta, Kudmus Yayınevi müdürü Ziyad Muna, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın düzenlemiş olduğu konferansa katılmak üzere İstanbul'u ziyareti sırasında bir grup yazar ve yayınevi ile görüşüğünü, uzun yazar listesini gördüğünü, konuşma sırası kendisine gelince de bu eserlerin içeriğini, İngilizce ya da Almanca çevirisinin olup olmadığını sorduğunu ve bunlara ek olarak eleştirmenlere ve çevirmenlere gösterdiğini, Arapçaya çevrilecek eserleri seçerken de objektif davranmak için görüşlerini aldığını söyledi.

Öte yandan, destek veren Türk makamlarının kitap seçimine karışıp karışmadıklarını sorduk. Ziyad Muna bakanlığın bu işe karışmadığını belirterek şöyle dedi: "İsimleri yayınevinin kendisi öneriyor; bakanlık da aralarından desteklemek istediğini de seçiyor. Fakat yayınevinin çevirisini yaptırıp da bakanlığın onayını alamadığı durumlarda yayınevi kitabı kendi hesabından bastırıyor. Çünkü yayınlama projesi esasında ticarî olarak maddî açıdan zararlı bir iş."

Geçtiğimiz iki yıl içerisinde, Kudmus Yayınevi gözetiminde "Unutulmuş Edebiyatçıları Yeniden Hayata Döndürme" projesi kapsamında Arap dünyasında tanınmayan bazı bayan Türk yazarlarının roman ve hikâyelerinin çevirisi yapıldı. Bir yıl içerisinde Türk kadın romancılara ait olan üç tane eser Arapçaya çevrilip yayımlandı: Yazar Ayfer Tunç'un seksenli yıllar Türkiye'sindeki hayatı konu edinen "*Bir Maniniz Yoksa Anneler Sizi Ziyarete Gelecekler*" adlı eseri, Aslı Erdoğan'ın Rio De Janerio'daki bir şehirde geçen olayları anlattığı "*Kırmızı Pelerinli Kent*" adlı eseri, Mine Söğüt'ün "*Beş Sevim Apartmanı*" adlı eseri. Kudmus'un gündemindeki sekiz çeviri eserden biri de; İpek Çalışlar'ın Kemal Atatürk'ün eşinin anıları olan "*Latife Hanım*" adlı eseri. Yakında yayınlanacak olan beş yüz sayfalık bu kitap, Türk Lideri Mustafa Kemal Atatürk'ün karısı Latife Hanım'ın hayatını anlatıyor. Ayrıca sadece kendisini değil, eşi Latife'nin aynasından Atatürk'ün hikâyesini de gözler önüne seriyor. Kitap marjinalleşme, değişme ve şöhretin doruklarına çıkma arasında gidip gelen, hayat tutkusunun ve aşkının bedelini ödeyerek ikisini birden kaybeden bir kadının öyküsünün üzerinden cumhuriyetin kurucusunun kişiliği ve yönetimi idare etme üslubu hakkında derin bilgiler içeriyor. Diğer yedi kitaptan altısı, daha önce Arapçaya çevrilmemiş Aslı Tohumcu, Müge İplikçi, Gönül Kıvılcım, Gaye Boraloğlu ve Elif Şafak gibi kadın yazarların romanlarından ve bir tanesi de kısa hikâyelerin toplandığı bir eserden ibaret. Her ne kadar Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın finansal desteğiyle yayınlanan kadın yazarların üç romanı, daha önce Türk edebiyatından yapılan çevirileri yoluyla kendilerine açık bir yol bulsalar da birincisi, Türk kadın edebiyatçılarının üstün beceri ve yaratıcılık kabiliyeti sahibi olmaları, ikincisi de Türkiye'nin onlarca yıldır Avrupa'ya katılma çabalarının ardından içinde bulunduğu Doğu geleneği bakımından, genelde Arap okurlarına ve özelde de Suriyeli okurlara büyük sürpriz oldu. Buna örnek olarak, Ayfer Tunç'un "*Bir Maniniz Yoksa Anneler Size Ziyarete Gelecekler*" adlı romanında ele alınan çevrede geçen yerler, gelenek ve görenekler sanki Şam'da geçiyormuş izlenimi veriyor. Öte yandan, Aslı Erdoğan'ın "*Kırmızı Pelerinli Kent*" adlı romanındaki kurgusal yapı, üslup ve dil, bunun yanı sıra Bekir Sıtkı'nın yapmış olduğu çeviri, dil poetikasının ve

hassas biçimin nakledilmesini ortaya çıkarıyor. Fransız "Lire" dergisi geçen yıl, yirmi birinci yılda bütün dünyada yayınlanması beklenen elli romanı seçti, Türk romancı Aslı Erdoğan da bu kişilerin arasında gösteriliyor. Mine Söğüt'e ait "Beş Sevim Apartmanı" adlı romana gelince, bu eserin seviyesi diğer ikisi kadar değil. Ancak akıl ve sağduyudan uzak cinlerin hâkimiyetine inanan bazı kimselelerin hayatları boyunca süregelen fiyaskolarının ardından intisap ettikleri hurafe dünyasına girişi aktarması bakımından farklı konusu ile dikkat çekiyor.

Edebiyatçı yazar Mehmet Karasu Şam'da yaptığı konuşmada Arap edebiyatı ile Türk edebiyatı arasındaki bağlara işaret ederek: "Araplarla Türkler arasındaki ilişki miladi sekizinci yüzyılda Türklerin İslam dinini benimsemeleriyle başladı. Burada Osmanlı edebiyatının Arap ve Fars edebiyatından almış olduğu esaslar var. Divan şiiri, beyit ve vezin bakımından Arap şiirine benzemektedir. Bu ilişki, Türkiye yüzünü Batı'ya çevirene dek, on dokuzuncu yüzyılın ortalarına kadar devam etmiştir." dedi.

Osmanlıların dört yüz yıl Arap ülkelerini sultanı altına almasıyla ortaya çıkan düşmanlık tarihine ek olarak Türkiye'nin Batı'ya doğru yönelmesi, yavaş yavaş Arap doğusundan uzaklaşmasına neden olmuştur. Bu yüzden Kudmus Yayınevi müdürü Ziyad Muna "Türkiye'yi ve dört yüz yıla uzanan tarihimizi tekrar keşfetme çabası projesi ile yayınevimiz Türk edebiyatını çevirmeye önem vermektedir." dedi. Türk edebiyatını keşfettikten sonra: "Türkiye'yi tanımyorduk çünkü Türk düşmanlığı üzerine yetiştirilmişti. Çeviri de bir tür kendilerini hafife aldığımız Türklerin itibarlarını tekrar kazanma işidir." diyerek sözlerine devam etti.

İtibarın tekrar kazanılması için çeviri yapma olayı, stratejik bir plana ihtiyaç duyuyor. Bu da Türk hükümetinin diğer dillere yapılan çeviri işlerine özen göstermesini gerektiriyor. Çünkü edebiyat toplum hakkındaki gerçekleri aktarmada etkin olan en önemli yoldur. Bu da çevirmen Bekir Sıtkı'nın bu işin ne kadar önemli olduğunu fark ettiği olgusudur.

Çeviri hareketini canlandırmada pay sahibi olanlar ki bu da hala Suriye'de amatör çevirmenler ve maceracı yayınevlerinin elinde bulunuyor ve bunun yanı sıra seçici kişinin çevirmenin kendisi olması ya da stratejik bir plan olmadan yayıncının revaçta olana

yönelmesi bu işi devlet tarafından finanse edilmesi gereken bir olgu haline getiriyor.

Arap okuyucular olarak buradaki rolümüz ise, Türklere Aziz Nesin, Yaşar Kemal ve Nazım Hikmet dışında kimseyi tanımamamızı yadırgamamız gerektiğidir. Edebiyat yoluyla Türkiye'yi yeniden keşfetme kapılarının açılmasıyla birlikte buradaki tek dileğimiz bu keşfin, yüzeysel olmayan ya da "Gümüş Dizisi"nin vesilesiyle olan moda şeklinde değil de

Osmanlıların dört yüz yıl Arap ülkelerini sultanı altına almasıyla ortaya çıkan düşmanlık tarihine ek olarak Türkiye'nin Batı'ya doğru yönelmesi, yavaş yavaş Arap doğusundan uzaklaşmasına neden olmuştur.

derin tecrübeleri ve gerçek bilgileri karşılıklı olarak değiş tokuş etme fırsatı şeklinde olmasıdır.■

dipnot

¹ Makalenin orijinali Arapça olarak 27 Kasım 2008 tarihli as-Sharq al-Awsat gazetesinde yayınlanmıştır.